

DANS DANS DANS DANS DANS DANS DANS DANS DANS DANS DANS

SUBSECTOR DOCUMENT VAN DE VIER BIS-GEZELSCHAPPEN & DE MEERJARIG GESUBSIDIEERDE FPK-GEZELSCHAPPEN

INLEIDING

In amper vier decennia heeft de dans in Nederland zich als een speer ontwikkeld en naar de wereldtop geknokt, mede als gevolg van de enorme openheid en nieuwsgierigheid naar vernieuwing, en de aanwezigheid van toonaangevende dansvakopleidingen. Als een spons zijn belangrijke nieuwe ontwikkelingen opgezogen. Met resultaat: Nederlandse BIS-gezelschappen behoren tot de internationale top en subtop, en genieten groot aanzien in de internationale danswereld, zowel in klassiek ballet als hedendaagse dans. Prestigieuze prijzen en nominaties bevestigen die vooraanstaande positie.

Daarnaast heeft zich een rijk, divers en belangrijk pallet ontwikkeld aan meerjarig gesubsidieerde FPK-gezelschappen en instellingen, die een mix aan kwaliteiten en stijlen beslaan. Die bloeiende praktijk is echter onder druk komen te staan, sinds forse bezuinigingen zijn ingezet in 2012. En ondanks onuitputtelijke inzet en inspanningen van velen en de vastberadenheid van de sector, is die belasting alleen maar toegenomen, ook bij de meerjarige gesubsidieerde gezelschappen. Zelfs bij de BIS-gezelschappen. Een positie aan de top geef je niet op, maar die vereist naast dynamiek, groei en topsport ook ruimte voor innovatie, visie en reflectie, artistiek zowel als organisatorisch. En die ruimte zit in de knel.

Op dit moment maken vier dansgezelschappen deel uit van de Basis Infrastructuur (BIS): Nederlands Dans Theater (NDT) in Den Haag, Het Nationale Ballet (HNB) in Amsterdam, Scapino Ballet Rotterdam in Rotterdam en Introdans in Arnhem. Deze vier BIS-gezelschappen hebben de opdracht grootschalig, onderscheidend dansaanbod te maken voor een groot landelijk publiek. Introdans heeft tevens een jeugddansopdracht en het NDT heeft een internationale opdracht. Alle vier de gezelschappen figureren ook op buitenlandse podia. De toegekende (uiteenlopende) bedragen voor deze gezelschappen zijn een gevolg van eerder kunstbeleid, ze zijn historisch gegroeid maar inmiddels niet (meer) gerelateerd aan profiel, prestaties en toegenomen taken. Voor alle gezelschappen knellen de kaders door stijgende kosten voor tournees, verhoogde aandacht voor goed werkgeverschap en aangescherpte taken op het gebied van talentontwikkeling en educatie, zo constateert ook de Raad in haar sectoradvies dans:

<https://www.cultuur.nl/upload/documents/adviezen/Alles-beweegt.pdf>

Binnen de vierjarige activiteitenregelingen van het Fonds Podiumkunsten (FPK) worden in de sector dans 18 gezelschappen en instellingen ondersteund. Dit beslaat een mix van hedendaagse dans, cross-overs, interdisciplinaire dans, performatieve dans, jeugddans en urban dance. Belangrijke kernwaarden in de ondersteuningsvormen van het FPK zijn dynamiek en doorstroming, waarmee het Fonds artistieke innovatie in de sector dient te stimuleren. De dynamiek in de danssector zou vooral mogelijk gemaakt moeten worden door subsidieregelingen van het FPK. Binnen de activiteitenregeling is echter een groot gebrek aan maatwerking en flexibiliteit. Dat staat gewenste ontwikkelingen op artistiek, maatschappelijk en economisch vlak in de weg, hetgeen eveneens een conclusie is van de Raad in haar sectoranalyse.

Een groot probleem is de prestatiegerichtheid van de meerjarige activiteitenregeling, terwijl die oorspronkelijk bedoeld is om producerende instellingen te beoordelen op hun artistieke en bedrijfsmatige visie voor de middellange termijn, een visie die het projectmatig werken ver overstijgt. Toch zijn de toegekende subsidie vooral gericht op productie en speelbeurten; ze bieden gezelschappen weinig middelen voor educatie, participatie, maatschappelijke inbedding, onderzoek

en andere wezenlijke aspecten van de kunstpraktijk. Meer maatwerk en minder productiedwang zijn hier een belangrijke vereiste voor de toekomst.

KWALITEITEN

1. Hoge technische en artistieke kwaliteit van zowel dansers (uitvoerders) als makers (choreografen).

Nederland geniet een internationale reputatie waar het gaat om de kwaliteit van hier werkzame dansers en makers. Het dansvakonderwijs is van bijzonder hoog niveau. De opleidingen trekken de beste studenten vanuit de hele wereld naar Nederland om zich hier te bekwamen in de dans. Een belangrijk deel van dit toptalent vindt zijn of haar weg naar het Nederlandse veld en zorgt voor een constante stroom aan talentvolle dansers. Hetzelfde geldt voor choreografen die vanuit Nederland de wereld veroveren. De dynamiek tussen sterke dansers en talentvolle makers werkt enorm stimulerend en bevordert de groei van een zeer kwalitatief hoogstaand dansveld.

2. Een rijke variëteit en pluriformiteit in een divers en inclusief denkend veld.

Wie het Nederlandse dansveld overziet, ontdekt een vertegenwoordiging van veel genres, stromingen en stijlen. Van klassiek en modern ballet tot vele urbanstromingen, hiphop en breakdance en van modern en hedendaagse dans tot jeugddans, performance, showdans, flamenco, enzovoort. Deze rijkdom aan stijlen zie je terug op talloze podia door het land. Deze grote diversiteit aan stijlen en genres werkt een zeer divers en inclusief veld in de hand, van dansers, makers én publiek, allen met vele verschillende achtergronden. Daar dans niet taalgebonden is als podiumkunst, kan het een breed en divers samengesteld publiek bereiken. Het inclusief denken is de dans aangeboren en ontwikkelt zich steeds ook richting andere sociaal-maatschappelijke en gezondheids domeinen.

3. Voorlopers in interdisciplinaire vormen, makers en samenwerkingen.

Hoewel dans een op zichzelf staande kunstdiscipline is, loopt de danskunst ook voorop in het interdisciplinair denken. Dans komt uiteraard van oudsher terug in bijvoorbeeld opera en musical, maar inmiddels zijn ook andere interdisciplinaire vormen duidelijk in opkomst. Projecten zijn steeds vaker discipline overstijgend; choreografen werken niet alleen samen met componisten, operaregisseurs en beeldend kunstenaars maar ook met theaterregisseurs, tekstschrijvers, circusartiesten en filmregisseurs. Dit geldt zowel voor individuele makers als voor dansgezelschappen in Nederland; ze gaan vele samenwerkingen aan met gezelschappen uit andere disciplines. Dit verrijkt en innoveert de gehele podiumkunsten.

4. Gezelschappen en instellingen bieden ruimte aan nieuwe makers voor talentontwikkeling.

Hoewel er de afgelopen jaren draconisch bezuinigd is op talentontwikkeling - waardoor productiehuisen op grote schaal zijn gesloten – hebben andere organisaties waaronder BIS-gezelschappen ruimte gecreëerd voor talentontwikkeling. Binnen gezelschappen krijgen nieuwe makers de ruimte om producties te ontwikkelen en zijn er programma's om jonge dansers een plek te geven binnen ensembles. We beseffen echter ook dat de vrijgemaakte ruimte voor talentontwikkelingen binnen de gezelschappen aan allerlei beperkingen onderhevig is. En nog niet leidt tot duurzame carrières. Wij delen de zorg voor en de betrokkenheid rond doorstroming van opkomend talent.

5. We werken in een internationaal georiënteerd veld.

Nederland heeft van het begin af aan een zeer internationaal georiënteerde danssector. Ten eerste komt dit door het hoog aangeschreven dansonderwijs, waardoor dansers uit heel de wereld naar Nederland komen voor de verschillende dansacademies. Daarnaast zijn choreografen en gezelschappen die in Nederland actief zijn graag geziene gasten op internationale podia en festivals.

Dit zorgt voor veel internationale uitwisseling. Mede door de universele danstaal is het relatief eenvoudig om met dans over taalgrenzen heen te spelen en samen te werken. Dit internationaal DNA vereist echter ook een internationaal georiënteerde structuur. Die gaat zeker nog niet op voor de breedte van het dansveld.

KNELPUNTEN

1. Arbeidsmarktproblemen en regeldruk

De enorme veerkracht en vastberadenheid die de sector liet zien na de bezuinigingen en de toename in prestatie-eisen, hebben hun grens bereikt en eisen hun tol. De combinatie van toenemende prestatiedruk en lagere budgetten zorgt voor ongezonde arbeidssituaties en bedrijfspraktijken. Toenemende productienormen en prestatie-eisen voor lagere subsidiebedragen dwingen tot een persvers en soms zelfs ziekmakend systeem. Daardoor ontstaat ook een schrijnend gebrek aan tijd en rust voor artistieke ontwikkeling en innovatie. Zie ook de Staat van de Dans van Ann Van den Broek. De praktijk is zeer productiegericht, zowel door het subsidiesysteem, als door de bereidwilligheid van de sector zelf om door te gaan op dit ambitieniveau, zonder reëel plafond. Er is een soort algehele uitputtingslag gaande. Een aantal artistiek leiders uit onze subsector waarschuwt voor het afkoersen op een ZEROPOINT, een punt van stilstand. We doen het deels ook zelf, door zonder reëel plafond toch door te willen gaan op een hoog ambitieniveau, ook bij lagere budgetten. Maar de perverse prikkels in het systeem zijn er ook debet aan. Choreografen drijven af van hun eigen artistieke kern. Bovendien staat de arbeidsmarktpositie van dansers en choreografen bijzonder onder druk. Dit geldt minder binnen de BIS-gezelschappen als wel binnen een aantal van de FPK-gefinancierde gezelschappen. In de recent opgestarte discussie over de arbeidsmarktpositie van kunstenaars, sterk gerelateerd aan de vraag en eisen van subsidienten, dient er zeker extra aandacht te komen voor de positie van dansers.

2. Onvoldoende doorstroming van talent

De doorstroom van makers naar een zelfstandige beroepspraktijk hapert aanzienlijk. Ondanks sterk afnemende budgetten pakken gezelschappen de taak op om talent te ontwikkelen, en worden er kansen gecreëerd voor nieuwe makers. Helaas leidt dit niet tot duurzame carrières omdat de doorstroom naar een zelfstandige beroepspraktijk gebrekkig is en de budgettaire en fysieke ruimte voor verdere ontwikkeling onvoldoende beschikbaar is.

3. Te grote structuurverschillen in overheidssubsidies

Er zijn te grote verschillen tussen de BIS en het FPK wat betreft subsidiebedragen en inkomsten normen. Voor fondsgezelschappen geldt een eigen inkomsten norm tot wel 40%, terwijl die bij de BIS fors lager liggen. Terwijl fondsgezelschappen daarbij ook nog moeten zorgen voor innovatie en vernieuwing. Dit is een inhoudelijk doelstelling die zich lastig laat combineren met hoge(re) eigen inkomsten normen. De FPK-toekenningen zijn slechts voldoende voor het maken van producties. Daarom zijn fondsgezelschappen volstrekt afhankelijk van cofinanciering en derde financieringsstromen om te investeren op de lange termijn, in arbeidsvoorwaarden, in innovatief publieksbereik, etc. Deze verschillen zijn historisch gegroeid en zijn op dit moment niet meer houdbaar.

Bovendien moet de diversiteit in dansgenres, vertegenwoordigd in de BIS, groter. Op dit moment biedt de BIS vooral ruimte aan ballet en moderne dans, terwijl de diversiteit aan genres en makers in Nederland veel groter is.

ACTIEPUNTEN

1. **Creëer maatwerk voor reële organisatiegroei, met name in het gat tussen de huidige FPK-gezelschappen en de BIS-instellingen.**

Er zit nu een onoverbrugbaar kloof tussen FPK-gesubsidieerde gezelschappen en BIS-instellingen. Er is een bestel nodig dat een logische brug bouwt tussen beide 'werelden', zowel in subsidiehoogten als prestatie-eisen. Ontdoe de sector van deze oneigenlijke tweedeling en maak gefaseerde groei mogelijk in het bestel (zie ook de aanbevelingen in de sectoranalyse *Alles beweegt* van de Raad voor Cultuur). Belangrijk is dat gezelschappen en choreografen hun kern en identiteit niet verliezen door het te veel aan regels en doelstellingen. Vervang deze uitdijende bureaucratische rompslomp door vertrouwen in de kracht van de kunstvorm. Overregulering is een vertragende factor voor de kunst, die zich ten alle tijden aan en via haar omgeving verbindt. En door het technologische tijdperk waarin we leven versnelt onze omgeving waardoor die toch al een groot adaptatievermogen verwacht van de kunsten. Dit geldt ook voor het ondernemerschap van dansgezelschappen en instellingen.

2. **Houd in het nieuwe kunstenplan en het beoogde bestel meer rekening met artistieke diversiteit en pluriformiteit in dansgenres en met versterking van instellingen die de startende maker ondersteunen.**

Bij een beoogd bestel met meer gelijkwaardigheid in subsidiesystematiek tussen FPK en BIS is ook meer gelijkwaardigheid van belang in diversiteit en pluriformiteit tussen FPK en BIS. De BIS is qua dansgenres minder divers en pluriform dan het palet aan FPK-gezelschappen. Daardoor ontstaat een onnatuurlijk en ongelijkwaardig plafond voor een deel van de genres. Het is van groot belang dat de diversiteit en de pluriformiteit van het Nederlandse danslandschap door kunnen groeien zodat beiden ook aan de top van de piramide behouden blijven. Daarnaast is het van belang dat dansinstellingen die de startende maker ondersteunen en de kwetsbaarheid daarvan beschermen meer ondersteuning krijgen. Dat kan ook door bijvoorbeeld meer samenwerking mogelijk te maken met BIS-instellingen en FPK-gezelschappen. Of door een samenwerking van productiehuisen met BIS-instellingen.

3. **Maak subsidieregelingen realistisch en bouw financiële ruimte in voor arbeidsmobiliteit en werkgeverszaken**

Denk hierbij aan het Omscholingsregeling, omscholing van technici en bijvoorbeeld een broodfonds voor ZZP-ers. Houd rekening met het feit dat het kunstenaarsvak van de dans van korte duur is. Datzelfde geldt voor (toerende) technici in dit veld. Doorstroommogelijkheden op de arbeidsmarkt zijn belangrijk. Bereken daarnaast subsidiebedragen op reële exploitaties en op het bouwen van een gezonde bedrijfsomgeving. Baseer subsidieregelingen minder op enkel productie en output, maar meer op inhoud en lange termijnvisie. Laat makers en organisaties vrijer in de balans tussen artistieke keuzen en cultureel ondernemerschap. Het scheppingsproces is voor iedere dansmaker uniek en mag niet over één kam worden geschoren.

4. **Meer samenwerking en collectiviteit binnen de sector in collectieve marketing, educatie en de toepassing van de Fair Practice Code.**

Onder samenwerking verstaan wij connecties en verbindingen via welke kennis kan worden uitgewisseld en waarbij men elkaar inspireert en uitdaagt om tot nieuwe werk- en presentatievormen te komen. Er is ook grote behoefte aan marketing voor de dans in zijn geheel, met aandacht voor de positieve benadering van wat dans doet voor de maatschappij en wat we allemaal samen voor elkaar weten te boksen.

5. **Meer samenwerking met podia en meer handen op elkaar bij theaters en programmeurs voor een innovatieve dansprogrammering.**

Gezelschappen en podia kunnen in een eerdere fase al samen optrekken, niet slechts pas bij het eindproduct (de presentatie van de voorstelling). Naast samenwerking en kennisuitwisseling op het gebied van de inhoud wensen dansgezelschappen ook graag meer samenwerking op het

gebied van vernieuwingen in publieksbenadering. Partijen kunnen ongelooflijk veel van elkaar leren in methodes voor marketing, zeker als hierin gezamenlijk wordt opgetrokken. Een heldere, goede marketingsstrategie waarbij gekeken wordt naar de mogelijke unieke bezoeker kan hierbij helpen. Innovatie op dit gebied begint bij een goede communicatie. Programmeringssubsidies moeten bovendien ook gekoppeld worden aan marketingplannen: hoe brengen theaters en gezelschappen de (juiste) inhoud en het (juiste) publiek bij elkaar?